

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 81, GOD. IV, BEOGRAD, UTORAK, 6. OKTOBAR 2009.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 20. oktobra

MIXER

Piše: Davor Beganović

NACIJA I KNJIŽEVNI KANON

Izmišljanje povijesti

UKLJUČIVANJE I ISKLJUČIVANJE

Već sama riječ „kanon“ uspostavlja nekoliko mogućih polazišta za raspravu o njegovoj funkciji i mjestu u korpusu južnoslavenskih književnosti. U izvornome se značenju grčki pojam odnosi na pravilo ili, pak, na niz pravila kojima se propisuju određena ponašanja unutar kakve zajednice. Pojedinci ih trebaju slijediti, žele li se ponašati u skladu sa svojim okolišem. No to se usko značenje da proširiti i na određenu skupinu tekstova kojima se pridaje značaj nepromjenjivosti, a njihova se interpretacija dozvoljava tek onima koji su upućeni u sveto znanje. Obično se radi o svećeničkoj kasti koja nužne spoznaje stječe u dugome procesu čitanja samoga svetog teksta ili njegovih interpre-

smjera: komponenta svetoga koja je vrijedna očuvanja proširuje se za kategoriju lijepoga; lijepi tekstovi na taj način stječu status zaštićenosti. Posljednja institucija, ona njegovanja smisla, usredotočena je na „kanon vrijednosti“, osobito u onome trenutku u kojemu se kulturalni smisao zgušnjava u obvezujućim oblicima koje se, opet, može parafrazirati po slobodnoj volji. Po Assmannovima je u ovome slučaju riječ o ideologijama jer one stoje pod stalnim pritiskom nužnosti artikuliranja i ponavljanja fiksiranoga značenjskog jezgra.

Sve tri navedene institucije preuzimaju odlučujuću funkciju u kodiranju kulturalnih sustava određenih nacija. Ono što je prijesudno jest stanoviti dvostruki mehanizam koji na taj način formira kulturu što bi je se moglo proglasiti bazičnom, i to opozicionalnim procesom uključivanja i isključivanja koje vlada kanoniziranim kulturama. Dijalektika stvorena u takvome polju napestosti uvijek podrazumijeva i moguću smjenu između onoga što je u jednome periodu nacionalne kulutre bilo podobno, odnosno legitimno, i drugoga što je u istome periodu zauzimalo položaj na negativnoj strani selektivne ose. Oslanjajući se prvenstveno na ruski primjer Renate Lachmann ističe da „dvostruku kulturu valja shvatiti kao stalni antagonizam dvaju kulturalnih modela unutar iste nacionalne kulture. Antagonizam je produktivan, on se zasniva na različitim razinama kulturalnih struktura koje je moguće interpretirati jedino s obzirom na protustrukturu. Antagonizam posjeduje funkcionalni i formalni aspekt: svaki mo-

MIXER

Davor Beganović: Nacija i književni kanon

CEMENT

Saša Čirić: Jovova poema o samoći

ŠTRAFTA

Milica Jovanović: Sve niti Srbije

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Himna navijača FK Huligan

BULEVAR ZVEZDA

IGNJATOVIĆ, Srba

BLOK BR. V

Lazar Bodroža: Patrijarhove nove zgode

Tenkom na Skupštinu

foto: Zoran Raš

tacija koje su isporučile ranije generacije učenih. Samim tim i ta tumačenja postaju nešto poput sekundarnoga kanona. Mogućnost preuzimanja u osnovi nekanonskih tekstova u kanon proširuje prostore toga zakonika i na područje kulture. I literarni se tekstovi pokazuju pogodnima za raspodjelu na podobne i nepodobne, njihovo se značenje razaznaje osobito na pedagoškome području te ih se započinje klasificirati prema načelu prikladnosti ili neprikladnosti za obrazovanje mladeži.

Uzimajući u obzir te komponente tvorbe kanona Aleida i Jan Assmann uspostavili su trijedičku strukturu u koju se smještaju diverzificirane institucije čuvanja, predanja i prenošenja znanja, te u njih svrstali institucije cenzure, njegovanja teksta i njegovanja smisla. U cenzuru spada razgraničavanje od „tuđega“, nepravoga, lažnoga. Institucija njegovanja teksta pruža se u dva

del kulture za sebe razvija pojam protumodela i konstituira identitet u ovisnosti o njemu. Kada se kakav protumodel na osnovu određenih odnosa politike moći marginalizira, na njegovo mjesto stupa novi koji preuzima neke od njegovih formalnih struktura.“ Ovo zapažanje zasnovano na izučavanju kulturalnih modela ruske nacionalne kulture stječe, pogleda li ga se brižljivije, značaj i za nacionalne kulture koje se, s obzirom na dihotomičnost, razlikuju od ruske.

MAŽURANIĆ I DO-PISIVANJE OSMANA

U jugoslavenskim je kulturama formiranje kanona započelo sredinom devetnaestoga stoljeća, da bi on, tokom vremena, na sebe preuzeo ulogu koja će se u kasnijim razvojem pokazati, gotovo bih se usudio reći, kobnom – naime, konstitutivnoga fak-

tora čija će zadaća, u krajnjoj izvedbi, biti apsolutno, i po svaku cijenu, razdvajanje raznolikih kultura na područjima južnoslavenskih zemalja. No ne smije se zaboraviti da je proces započet u devetnaestome stoljeću, isprva bio doista integrativan: njime se težilo povezivanju tadašnjih južnoslavenskih etnija i njihovu objedinjavanju pod zajedničkim, sintetičko-unitarističkim (ili unitarnim) predznakom. Kao što se može zaključiti, formiranje je kanona jugoslavenskih književnosti od samoga početka bilo determinirano više političkim nego li ideološkim faktorima. Naime, u krajnjim se izvedbama pokazivalo potpuno svejedno na kojim se ideološkim pozicijama – lijevim ili desnim – nalaze propagatori formiranja kanona. Politička je ideja ujedinjenja ili razdvajanja jugoslavenskih teritorija bila ona pokretačka sila koja je upravljala za kanon odlučujućim kategorijama isključivanja i uključivanja. Patriotska lirika njegovana u doba ilirskoga pokreta upravo je primjer takova odnosa prema književnoj tradiciji plodotvornoj za kanon. Slična se situacija odnosi i na uključivanje tekstova koji za cilj imaju nepovratno distanciranje od tuđega ili, čak, preuzimanje tuđega kao folije na kojoj se vlastito može ocrtati u još profiliranijemu svjetlu.

Iznimno je važan primjer takvoga konstituiranja kanona uporaba Gundulićeva *Osmana*. Na njemu se može paradigmatički osmotriti promjena u poimanju samoga kanona koja je zahvatila Europu tokom osamnaestoga i devetnaestoga stoljeća. Naime, područje koje je dotada bilo rezervirano za ispravno tumačenje svetih tekstova, prije svega Biblije a potom i apokrifa, snažnim je razvitkom nacionalne ideje i s njime povezanim procesom formiranja ili re-formiranja nacionalnih država, jednog u feudalnoj Europi nepoznatog pojma, prošireno je, možda je odveć zaoštreno reći i isključivo preseljeno, na pregledan broj literarnih tekstova s potencijalom za kulturalno plauzibiliziranje upravo te – nacionalne – ideje. *Osman* sa svojim tematiziranjem borbe Zapada protiv Istoka primjer je takvoga teksta koga se, u procesu vremenske dekontekstualizacije i neuzimanja u obzir njegovih povijesnih ukorijenjenosti, na idealan način može prevesti na pojmove kongruentne sa sazrijevanjem novoootkrivene nacionalne svijesti. U tome se kontekstu osobito zanimljivim pričinja dvostruko djelovanje hrvatskoga pjesnika i političara Ivana Mažuranića. Naime, Mažuranić je izravno angažiran na poslu konstruiranja zajedničkoga južnoslavenskoga mentaliteta pišući tekst za kojeg se može reći da je unaprijed i stvaran kako bi bio kanoniziran. Riječ je, naravno, o *Smrti Smail-age Čengića*. Taj je anakronistični ep pisan u stihu junačkoga deseterca, kojega se doduše moglo pronaći i u hrvatskoj usmenoj književnosti, ali čija je renesansa na cjelokupnome južnoslavenskome prostoru nastupila tek djelovanjem Vuka Stefanovića Karadžića i njegovom ekstenzivnom recepcijom u zapadnoj Europi u devetnaestome stoljeću. I tematski i strukturalno Mažuranićev se tekst teži pripojiti jednoj „izmišljenoj“ tradiciji, ako mogu upotrijebiti sretnu kovanicu Terenca Rangera i Erica Hobsbawma, prema kojima je političko formiranje nacija i

nacionalnih država uvijek praćeno kulturalnim procesom umjetnoga stvaranja zajedničke tradicije. U južnoslavenskome je slučaju to, između ostalog, tradicija junaka sazrelih u borbi protiv vanjskoga neprijatelja, u kojoj su se uvijek svrstavali na stranu slabijega, podvedenog pod kategoriju „raje“, kršćanskoga pučanstva izloženog vječitoj tlaci tuđih, osmanskih vladara i velikodostojnika. Naravno, Mažuranićev ep dopušta i alegorijska čitanja u kojima se osmanski tuđinci upisuju kao inačica Mađara, Talijana ili Austrijanaca, relevantnijih za hrvatski kontekst.

Kanonizacija *Smrti Smail-age Čengića* ostala bi veličina u Mažuranićevu opusu koja nije konzekventno dovedena do kraja da se on nije prihvatio još jednoga pothvata, naime dopisivanja svršetka Gundulićeva *Osmana*. Taj stvaralački čin koji se, izuzev piščeva narcizma (tek sam ja dorastao zadatku dovršetka najvećega djela „hrvatske“ književnosti, kao da odjekuje u pozadini Mažuranićeva pregnuća) može opravdati jedino političko-ideološkim ciljevima prikrivenima u stvaranju ili prevrednovanju kanona. Politički su ciljevi sasvim jasni: prepisivanjem i dopisivanjem spjeva nastalog u sedamnaestome stoljeću stvara se kontinuitet, i to je iznimno važno zapaziti – kako tematski tako i strukturalni – između dvaju udaljenih razdoblja. Cilj kreiranja umjetnoga kontinuiteta jest legitimiranje političke ideje koja s *Osmanom* i njegovim vremenom nema i ne može imati ništa zajedničko. Davno nastalo djelo kanonizira se u potpuno novom kontekstu, kanonizira se u potpuno novom shvaćanju samoga *kanona* koje je od baroknog razdoblja s obzirom na poetičke, političke, ideološke ili kakvegod druge legitimizirajuće kriterije udaljeno svjetlosnim godinama. No važno je osmotriti još jedan faktor koji za trajnu kanonizaciju Mažuranića igra prijesudnu ulogu. Neosporno je da je proces kanonizacije tokom dvadesetoga stoljeća, a osobito na njegovu kraju, uzeo u svakome pogledu isključujući pravac u kojemu ilirizam Mažuranićeva tipa nije mogao biti mjerodavan. Stvar se još više zaoštrava pogleda li se deseterac i pseudo-narodnjaštvo koji su determinirali njegov ep. Znači, stalna spirala uključivanja i isključivanja u hrvatskoj kulturi nije mogla biti u tolikoj mjeri obilježena Mažuranićevom poetikom da bi se moglo dovesti do njezina okamenjavanja i kočenja bilo kakvih drugih stvaralačkih pravaca. Usmenost nikada nije uspjela ostati jedinom, ili prijesudno određujućom, kategorijom hrvatske kulture.

OKAMENJENI SPAVAČ

Žele li se pogledati u estetskome smislu istinski pogubne posljedice kanonizacije po svaku cijenu, pa čak i onu vječnoga trajanja, nužno je uputiti se nešto istočnije od Hrvatske, naime u Crnu Goru. Tamo je jedno djelo uspjelo postići gotovo nevjerojatno: sintezu estetske, političke i sakralne kanonizacije, čije je trajanje i danas neprikosnoveno. Riječ je, naravno, o *Gorskom vijencu* Petra Petrovića Njegoša. I on, je poput Mažuranića, dijelio svoju karijeru na politički i umjetnički dio, dodajući tim dvama funkcijama i onu sakralnoga velikodostojnika. Tekst koji u najvećoj mjeri zrcali religioznu dimenziju Njegoševa djela jest *Luča mikrokozma*. No makar koliko u strukturalnoj osnovici bila idealna za kanonizacijski proces, ona ipak ostaje po strani – čitana, tumačena, povremeno slavljena ali nakraju potisnuta od strane svojega sekularnog pandana. *Gor-*

ski vijenac je pojava koja u svakoj raspravi o kanonu mora pobuditi osobiti interes, prije svega zbog neobičnoga proširenja. Njegova se kanonska uloga može smatrati, u najmanju ruku, trostrukom: prije svega u otčitavanju „srpskoga“ ključa (sam autor djelo posvećuje „prahu oca Srbije“), potom u panjugoslavenskome kontekstu (*Vijenac* se u periodu integracijskih procesa kanonizira kao djelo relevantno za sve jugoslavenske narode, o čemu svjedoči i Njegoševa divinacija u djelu hrvatskoga skulptora Ivana Meštrovića) i, na kraju, u najužem, ali ne i najbeznačajnijem, ustoličavanju u obliku crnogorskoga nacionalnoga epa te time i centralnoga teksta cjelokupne crnogorske kulture na osnovu kojega se sve mjeri i premjerava i bez kojega se ne može ni naprijed niti nazad.

Te se tri faze kanoniziranja mogu gotovo bez prekida pratiti u dijakronijskome protoku u kojemu organiziraju liniju kontinuiteta *par excellence*. No u posljednjemu je, crnogorosko-nacionalnome, stadiju došlo do specifičnoga i jedinstvenoga okamenjenja za koje se objašnjenje mora tražiti u trostrukosti kanonskoga kodificiranja vezanog uz Njegoševu djelatnost pisca, državnika i vladike. Državničkom se funkcijom *Gorski vijenac* kodificira na političkoj, religioznoj na ideološkoj, a spisateljskom na estetskoj razini. Ova je posljednja osobito intrigantna. Doista, što znači propisati estetsku normu na koju se moraju pozivati sva djela? Poznato je da takav tip propisivanja proizlazi iz normativne poetike, zapisane pokatkad *post festum*, ili pak ponovnim otkrivanjem kakve ranije nastale pa zaboravljene ili izgubljene poetičke rasprave. Taj je postupak romantičarska poetika, zasnovana na snažnome dojmu ideje genija kao jedinog legitimnog stvaratelja umjetničkoga djela u velikoj mjeri ignorirala. Modernizam se, sa svoje strane, i s drukčijim pretpostavkama, također razračunava s estetikom propisivanja. No Njegoš je, pretpostavljam upravo zbog svog višeznačnoga utjecaja, ostao kanoniziran i na estetskoj razini, poetika kojom se on služio stekla je sakralnu dimenziju obaveze što je u crnogorskoj kulturi dovelo do neproduktivnoga okoštavanja. Naravno, ne smije se zapostaviti činjenica da su i neka kvalitetna djela, poput Lalićeve *Hajke* ili Vešovićeve *Poljske konjice* napisana u Njegoševu poetičkome ključu, ili u dijalogu s njim, te tako kanon koristila na produktivan način. No tek se najmlađa generacija spisatelja, s Andrejom Nikolaidisom, Balšom Brkovićem, Draganom Radulovićem ili Ognjenom Spahićem, pobunila protiv njega i njegova „kočičarskoga“ utjecaja te pokušala stvoriti osnovicu za novu poetiku zasnovanu na načelima postmoderne.

I neka njihovome pokušaju razbijanja, ili omeškavanja, anakronoga kanona zasnovanog na mitologemi nepobjedivoga junaštva bu-

de posvećen i završetak moga priloga, kojim bi se istovremeno htjelo ukazati i na potencijale revalorizacije. Prvi roman Andreja Nikolaidisa, *Mimesis*, eklatantan je primjer pisanja protiv kanona, protkanog punom sviješću o njegovu postojanju. Nikolaidis piše protuknjigu *Gorskom vijencu* koristeći se i pripovjedačkim i tematskim elementima. Roman je ispričovijedan diskontinuirano, čime se na-

NJEGOŠ JE, PRETPOSTAVLJAM UPRAVO ZBOG SVOG VIŠEZNAČNOGA UTJECAJA, OSTAO KANONIZIRAN I NA ESTETSKOJ RAZINI, POETIKA KOJOM SE ON SLUŽIO STEKLA JE SAKRALNU DIMENZIJU OBAVEZE ŠTO JE U CRNOGORSKOJ KULTURI DOVELO DO NEPRODUKTIVNOGA OKOŠTAVANJA

rušava osnovna postavka epskoga pripovijedanja po kojoj radnja mora protjecati linearno a jedine dopuštene retardacije tiču se pojašnjenja značenja teksta. Na intertekstualnoj se razini ukazuje na konstruirani mit o Crnoj Gori kao srpskoj Sparti (lik koji se zove Leonidas), no najupečatljivije je tematiziranje samoga *Vijenca* i njegove uloge u crnogorskoj kulturi. U poglavlju pod naslovom *Losing my Religion* (prethodno se zove *Heroes* – sve naslovi klasika rock-pjesama koje Nikolaidis procesom antimimetičkoga očudavanja dovedu u vezu s određenim crnogorskim mitologemama) veli se: „Ako neko u Crnoj Gori ima potrebu da izvrši neki manji genocid, to će svakako učiniti za Božić. I taj običaj ustanovio je sveštenik, onaj koji je volio da piše poeziju. Vladika Petar II Petrović je u 'Gorskom vijencu' opjevao pokolj koji su Crnogorci izvršili nad Muslimanima. Na Badnje večer, naravno. Crnogorski popovi tvrde da je 'Gorski vijenac' crnogorska biblija, što bi drugdje bilo bogohuljenje dovoljno za ekskomunikaciju iz crkve. 'Gorski vijenac' je Božić pretvorio u nacionalni praznik, simbol borbe protiv Drugog.“ Kod Nikolaidisa je sasvim izvjesna svijest o estetskoj, sakralnoj i političkoj dimenziji kanona koje su Crnogorcima nametnute tokom stoljeća. Izvjesna je i vehemencija kojom se mladi spisatelj okreće protiv nje. Vehemencija proistekla, očito je, iz očajanja zbog nemoći sredstava koje po jedinac koristi u borbi protiv propisanosti. Kao da Nikolaidis ne želi u tolikoj mjeri osporiti Njegoša samoga koliko neizdiferencirano i jednosmjerno čitanje njegovih tekstova nametnuto svetogrdom kanonizacijom. Na Balkanu, nažalost, Crnogorci nisu jedini posjednici monopola na pervertiranje samoga pojma kanona. A sredstva za suzbijanje te perverzije su ograničena ■

CEMENT

Piše: Saša Ćirić

JOVOVA POEMA O SAMOĆI

Nova književna razglednica iz Požege

Borivoje Adašević: *Čovek iz kuće na bregu*, Stubovi kulture (2009)

Zašto je narator kratkog Adaševićevog romana postao samoizolovani „čovek iz kuće na bregu“? Za razliku od glavnog lika romana *Auschwitz Café* Dragana Radulovića, Seamusa, koji se odriče sveta ljudi i menja spoljašnje obeležje svog identiteta, ime i prezime, zbog ratnog zločina koji su počinili i čutljivo apsorbovali njegovi sunarodnici (slučaj Štrpci iz 1993. godine), za Adaševićevog naratora, Leona Rota, nema drastičnog događaja ni jasnog prelomnog momenta; tu je tek konglomerat regularnih motiva: otac je umro, brat emigrirao, Leon prekinuo školovanje i vratio se u provinciju. Sadašnjost ovog lika data je u gustom sfumatu lamenta nad samim sobom. Leon sećanjem okuplja fragmente iščezlog porodičnog života i posmatra napuštene alatke i derutno zdanje kuće, koja se dodatno kruni pred njegovim ravnodušnim i inertnim pogledom. Ta atmosfera nepomičnosti u truljenju, književni lik koji je daleko od zalaska svojih životnih snaga ali je dobrovoljni izgnanik čiji opskurni egzil indicira krivicu ne otkrivajući je, odsustvo iz sveta čiji se damari živo osećaju u zvucima i bojama prirode, sve to nas vraća na epohu ranog i međuratnog modernizma, na figure „suvišnih ljudi“ i na kamijevski pojam apsurdna koji je obelo-

danio trajnu ontološku pukotinu između čoveka i sveta. Na bledunjavog Petra Rajića, na egzistencijalni poraz tankočutnih senzibiliteta koji ne mogu da pojme vreme „koje je izašlo iz svog zgloba“ a ne žele, niti su sposobni, da ga promene ili da mu se prilagode.

Otuda je i postupak za koji se Borivoje Adašević opredelio sasvim logičan, a zapravo neobičan za našu prozu. Naime, on je o našoj savremenosti progovorio stilskim sredstvima jedne davno minule epohe, dakle, progovorio o savremenom dobu priklonivši se jednoj vrsti travestije. Otuda retro „graždanski“ frak za stil i sintaksu naracije ove novele i srebrni pladanj, povremeno, za arhaična leksička rešenja.

Nažalost, učinak ovakvog postupka je kontraindikativan: preko pozornice savremene političke istorije prevučena je teška i jedva providna zavesa solipsističke, starostavne retorike koja ne os-

FOTO: VERA VUJOŠEVIĆ

kudeva u emfatičnim izrazima i repetitivnim frazama teškog samosažaljenja, dok je savremenost uronila u veštačku maglu iz koje nemušto izbijaju referencijalni impulsi. Narator rođen 1970. godine, oslobođen vojske zbog krhke i bolešljive građe, ne zna koje to vojske prolaze ispod njegovog otuđeničkog brega, kao što je karnevalski metež koji ga na kraju knjige dočekuje u drugom gradu, kada iskorači iz izopšteništa, više dekor Leonovog psihološkog preobražaja a manje aluzija na oktobarski krah jedne autokratije u Srbiji. Upisivanje u književnu tradiciju individualne nemoći nadvladalo je etički angažman i etnološke problematizacije koji su ostali u natruhama nepovezanih i neiskorišćenih pripovednih motiva. Čemu je trebalo da posluži srpsko-jevrejski spoj upisan u poreklo Adaševićevog naratora ili sasvim određena lektira (Kiš, Kovač, Bora Ćosić; Babelj, Sartre, Singer...) kojom se propali slikar opijao u svojoj neveseloj dokolici na bregu? Lirska kristalizacija samoće plačevno je opterećena čestim klasicističkim zazivanjem nebesa i tužne kobi. Dobrovoljno socijalno utrućeno na bregu uznemireno je evokacijom „milih časa“, očeve oficirske strogosti i majčine hladne, distancirane lepote, dok su nagoveštaji nesrećne ljubavi, umetničkog neuspeha u prestonici i nepravde zaparženosti u provinciji Adaševiću novelu vratili u notorne okvire omladinske proze. Uopšte, prenaplašenost tužbalica kojima se ne zna jasan i opravdan uzrok, neflotirana smesa konvencionalne motivacije za samootuđenje stilski postupak navlačen-

ja obrazine minule epohe fizionomiji sadašnjosti, baca u drugi plan Adaševićev brušeni iskaz blizak poetskom i profaniše ovu narativnu poemu o samoći.

I taj prečesti dijalog sa umecima iz Albaharijeve proze unosi sentimentalnost u tautološku metafiziku odsutnog i neiskazivog smisla. *Neke stvari nikada nećemo doznati, i pretpostavljam da se u tome krije smisao našeg postojanja*, paradoksalno poentira Albahari u navodu Adaševićevog naratora. Albahari je bio kafkijanski ciničan, pseudomistik – a šta ako je Adaševićev lik jednostavno hteo da kaže da mu je teško u svetu u kome mu ništa nije blisko niti donosi razlog da se nastavi sa ispraznim životom, osuđenim na jalovo sećanje? Ako je to tako, za ovu naraciju bio bi prikladniji neoromantički *lelek* Tina Ujevića od vedrog pelivanskog hoda Davida Albaharija po verbalnom užetu nad ništavilom o kome ne znamo ništa, niti išta pouzdano možemo znati.

Borivoje Adašević je možda jedini od savremenih, još uvek nekako mladih, srpskih pisaca kome književna tradicija nije materijal za persiflažu već prisni prostor dosluha i nadahnuća. Adašević nije okrenuo leđa aktuelnom već ga je podredio uzusima književne imaginacije, onako kako je on shvata, kao samosvojan i autentičan diskurs koji vidno odudara od drugih upotreba jezika. Ipak, magnet inicijalne teskobe nije dozvolio da se njegova imaginacija odlepi. Čovek iz kuće na bregu mora sići u urbani metež, svejedno kao prorok ili kao les, hroničar ili vavilonski bibliotekar: neopozivo je minulo vreme eteričnih psalama ■

ARMATURA

Piše: Milica Jovanović

SVE NITI SRBIJE

Kolariću paniću, pletemo se samiću

„Vidim neprekinutu nit između nasilja koje se dešavalo devedesetih, zverskih zločina na prostoru bivše Jugoslavije, podrške štrajkovima Jedinice za specijalne operacije, političkog jezika koji je proizvodio bes prema takozvanim izdajnicima i stalnog traganja za neprijateljima u društvu“. Da nije napomene o podršci štrajku JSO, kao jedine konkretne reference koja govorniku nameće specifičnu obavezu, bilo bi svejedno ko je, po ko zna koji put, ponovio opšte mesto sve malobrojne Druge Srbije. Neočekivano, uvid da je opsada javnog prostora nasiljem i govorom mržnje u direktnoj vezi sa nekažnjivošću zločina, na svaki način podsticanih iz Beograda tokom devedesetih, te posledičnom promocijom počinilaca u nacionalne heroje, ovog puta izneo je predsednik Srbije – one zvanične, kohabitacione, pomiriteljske, koja nema vremena za suočavanje sa prošlošću jer navodno hita u budućnost, u kojoj se nerazrešen sukob žrtava i zločinaca relativizuje kao ideološka ostrašćenost ekstremista. Smirujući paniku izazvanu smrću Brisa Tatona – danima spinovanu u policijsko-marketinškim studijima – ovu iznenađujuću izjavu predsednik je dao tokom javnog okupljanja na beogradskom Trgu Republike, u znak osude brutalnog ubistva francuskog mladića. Taton je ubijen u centru Beograda u kasnim popodnevним satima na Obilićevom vencu, između javne garaže i niza prodavnica i kafića, u to vreme obično punih ljudi. Nezvanično se navodi da se grupa do sada već uhapšenih mladića spremala za napad, da je glavni organizator u bekstvu, kao i da su svi bili pripadnici navijačkih grupa FK Partizan, koji je te večeri izgubio od francuskog Tuluza u utakmici Lige Evrope. Zaista, kakve veze sa tim ima podrška štrajkovima Jedinice za specijalne operacije?

Diskurzivna obaveza koju je predsednik preuzeo ukazujući na jednu od početnih epizoda u političkoj rehabilitaciji državnih i paradržavnih formacija, koje su podstrekivale ili izvršavale zločine u bivšoj Jugoslaviji, ukazuje na političke namere Tadićevog obraćanja naciji na trgu. Sećamo se, podršku Jedinici, čiji će pripadnici kasnije biti optuženi za atentat na premijera Zorana Đinđića, dao je tadašnji predsednik Jugoslavije, Vojislav Koštunica. Jedinica je 2001, pod punom ratnom opremom, blokirala auto-put na Novom Beogradu. „Svako protestuje u svojim radnim uniformama“, objasnio je tada Koštunica.

Sticajem okolnosti, Taton je preminuo u jeku rasprave o zabrani ekstremnih organizacija, među kojima i neonacističkog Obraza – za čiji je časopis svojevremeno pisao bivši predsednik, dok je portparol Koštuničine stranke, Andreja Mladenović, regrutovan upravo u ovoj organizaciji. Za nekad moćne i neometane Koštuničine vladavine, Obraz je praktično prerastao u pokret pod državnim patronatom. Ova i slična prigodna podsećanja već danima donose provladini mediji i oni koji bi to želeli da budu, iznoseći nove analize rušilačkog pohoda po Beogradu, inspirisanog vrištanjem sa stejdža na mitingu „Kosovo je Srbija“. Sve je, dakle, jasno – nit postoji, neprekinuta i vidljiva.

Poput inspektora Bloka, umornog detektiva iz Skotland Jarda, Tadić je konstatovao ono što je svima odjednom očigledno – huligani na ulicama imaju svoje političke inspiratore, surovo ubistvo u centru prestonice i huk sa fudbalskih tribina „nož, žica“ nisu tek puki izlivi viška strasti, a *mladi ljudi oduševljeni nacijom* ne moraju nužno da se ideološki nedvosmisleno deklariraju da bi njihovo folklorno znamenje i rituali bili prepoznati kao fašistički. Nažalost, u dobrim krimi romanima detektivi Skotland Jarda ne uživaju reputaciju naročito inteligentnih.

Ko je, dakle, odgovoran za *nit* koja je dovela do smrti Brisa Tatona? Par desetina klinaca dovoljno hrabrih da se javno predsta-

bi posle bekstva iz Amerike ovde bio dočekan kao heroj – već aktuelna vlada Republike Srbije.

Odgovornost za studenta prava koji se trenutno nalazi u pritvoru, pod optužbom da je učestvovao u ubistvu Brisa Tatona, snosi aktuelna uprava Univerziteta u Beogradu i Pravnog fakulteta – bez obzira ko je dozvolio da se po beogradskim fakultetima organizuju tribine za ismevanje majki žrtava srebreničkog pokolja. Odgovornost za Nedićevu sliku među portretima svih premijera u istoriji Srbije snosi aktuelna vlast, bez obzira ko ju je tako okačio. Odgovornost za gradove preplavljene grafitima mržnje, snosi aktuelna vlast, bez obzira ko ih je pisao.

Putinovima putem

FOTO: VERA VUJOŠEVIĆ

ve kao članovi pokreta Obraz i 1389, Vojislav Koštunica i ono što je ostalo od njegove političke stranke nakon poslednjeg ispraćaja iz kabineta u Nemanjinoj?

Izvesno, Koštunica će ostati simbol dana koji nikad nije osvanuo u Srbiji, notornog 6. oktobra, dana u kom je trebalo do temelja razgraditi Miloševićeve poluge vlasti – vojsku, policiju, tajne službe, tajkune – i njihovu „duhovnu nadgradnju“, inspiratore zločina i nacionalističke histerije, skrivene po akademskim i crkvenim kuloarima, daleko brojnije i uticajnije od Obraza i DSS. Tim se polugama koristi i današnja vlast.

Nije Koštunica doživeo slom živaca na promociji nove knjige Dobrice Ćosića, bacajući kletve na Evropsku uniju i Ameriku – već Ćosićev urednik, dr Gojko Tešić, predsednik Odbora za kulturu Demokratske stranke. Nije se Koštunica slikao u zagrljaju sa skejterom u majici *ЧЕТНИК*, koji je zbog javnih poziva na lič homoseksualaca ostao bez sponzora za svoj klub, već gradonačelnik Beograda, Dragan Đilas. Gradonačelnik je Rome ogradio u *Crnvil*, da ne ruže sliku sa Univerzijade, a građanski zahtev protiv diskriminacije uputio na privatnost „četiri zida“. Država Srbija, a ne Obraz, ima ovlašćenje da razvija „specijalne odnose“ sa takozvanom Republikom Srpskom, čiji je predsednik, Milorad Dodik, i sam doneo *snop* grančica za beogradsku lomaču februara 2008. Nije Koštunica platio milion dolara iz džepa poreskih obveznika za Miladina Kovačevića, direktnog potomka Srbije devedesetih – koji je brutalno prebio američkog studenta, da

Prvi zahtevi za zabranu „Obraza“ i hapšenje njihovih članova upućeni su još 2001, kada ih je Udruženje književnika Srbije angažovalo za batinanje neposlušnih pisaca. Za nedodirljivost veza između akademske zajednice, na čelu sa Akademijom, i huligana – odgovorna je aktuelna vlast. Pre četiri godine je objavljena policijska analiza neonacističkih i klerofašističkih organizacija, uključujući i Obraz, i njihovih akcija na teritoriji Vojvodine. Ti papiri i danas trunu u fijokama nadležnih.

Umesto za masovnim grobnicama albanskih civila iz poslednjeg koljačkog pohoda finansirano iz Beograda, po Srbiji se traga za grobom *đenerala* Draže, pod čijim se amblemom danas sa tribina uzvikuje „ubi, zakolji, da Šiptar ne postoji“ – a tim se poslom ne bavi Koštunica, već državni sekretar u Ministarstvu pravde. Nedićevim potomcima se isplaćuje ošteta zbog oduzete imovine; predsedniku vlade koji je potpisao Trojni pakt daje se ulica – umesto hrvatskog antifašiste, Božidara Adžije, ubijenog početkom Drugog svetskog rata u ustaškom pohodu. Državnim novcem se finansiraju paraistoriografski projekti *anti-antifašizma* i raznovrsnih „istina“ o Srebrenici, Kosovu i srpskom globalnom pačeništvu. Država plaća legitimizaciju nasilja na ulicama.

U toj državi, Koštunica je već prošlost. Nije sprečen kada je diktirao sadašnjost, naprotiv, nije bilo *političke volje* da se klerofašisti onemoguće u preuzimanju institucija – od Ustava do trga, „zaštićenog“ od zahteva za ravnopravnost svih građana. Iznenađno predsednikovo otkriće o vezi između zaštite zločinaca iz devedesetih i nasilja u koje tone Srbija, možda može da posluži kao preventivna stigmatizacija potencijalnih saveznika u parlamentarnoj opoziciji – ali će za prekid raznobojnih niti zločina biti potrebno daleko više od detektivske istrage u Koštuničima ■

BETONJERKA
POLUMESECA

Pokret 1389 i Obraz moraju biti zabranjeni! Jer u suprotnom nećemo moći da ih rehabilitujemo.

Tomislav Marković

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika u toke

Piše: Predrag Lucić

HIMNA NAVIJAČA FK HULIGAN

Dok Huligan bitke bije, hej-hej-hej,
Francuz mirno piće pije, hej-hej-hej.
Deset hrabrih Gala melju, hej-hej-hej,
Palicom mu Obraz delju, hej-hej-hej.

Volim Huligan, bijem strance mrske,
Volim Huligan kao Dveri srpske.

Kec, pa trojka, osam, devet, hej-hej-hej,
Bolnički te čeka krevet, hej-hej-hej.
Ali tebi nema leka, hej-hej-hej,
Na Surčinu lafet čeka, hej-hej-hej.

Volim Huligan, bijem mrske strance,
Volim Huligan, sve ih čeka Mance.

Dobro došli, dragi gosti, hej-hej-hej,
U čast vašu Dan žalosti, hej-hej-hej.
Saginjat se Srbin neće, hej-hej-hej,
Sem da zapali vam sveće, hej-hej-hej.

Volim Huligan, s palicom u ruci,
Volim Huligan, zgazi i zatuci!

Naš predsednik Tadić Bora, hej-hej-hej,
Drži čudo od govora, hej-hej-hej.
Sveće pali, reči bira, hej-hej-hej,
Nad Francuzom faul svira, hej-hej-hej.

Volim Huligan, svete srpske boje,
Volim Huligan kao žrtve svoje.

Zahtev za rehabilitaciju francuske majke

Grupa srpskih nacionalno onesveštenih organizacija (Kopači Dražinih moštiju, Nomen est Homen, Rekonvalescenti – pokret za rehabilitaciju, Zveri srpske, Vizionarsko udruženje „Revizija“, Anti-antifa, Srpska majka, Postnedićevci & transljotićevci, Četnička je tuga pregolema, Ašov & Lopata i Udruženje za borbu protiv istorije) zahtevaju od državnih organa Francuske da po hitnom postupku rehabilituju maršala Petena.

U svetlu srpskog rehabilitacionog iskustva jasno je da je Filip Peten bio francuski rodoljub koji je saradivao sa nacistima jedino u cilju očuvanja biološke supstance francuskog naroda. Uostalom, on čak nije ni pristupio Trojnom paktu, već je samo potpisao primirje s Hitlerom, što pokazuje da je Peten bio pacifista čije je geslo bilo „Give peace a chance“. Istina je da je Petenova vlada donela antisemitske zakone i progonila Jevreje, ali Bože moj, grešiti je ljudski (ako je to uopšte bila greška). Maršal Peten je smogao snage da u teškom trenutku francuske istorije stane na pravu stranu i zato odmah treba poništiti sramnu odluku zločinačkog De Golovog režima koji je ovu česnu starinu umalo osudio na smrt.

Rehabilitacija maršala Petena je samo prvi korak u ispravljanju istorijske nepravde. Neophodno je rehabilitovati i 26294 građana Francuske koji su osuđeni na smrt, a pogotovo 9673 Francuza koji su ubijeni bez suđenja. Nakon toga, treba vratiti nacionalnu čast brojnim akademikima, piscima, umetnicima, lekarima, sudijama, trgovcima, narodnim poslanicima, oficirima, prostitutkama, muzičarima... kojima je dotična oduzeta samo zato što su pošteno radili svoj kolaborantski posao i to u najtežim uslovima, pod okupacijom!

Navedene patriotske organizacije najavljuju da će uskoro poslati sličan zahtev na adresu Vlade Nemačke. Pisanje zahteva je u toku, a radni naslov glasi „Neko je oklevetao Hitlera“.

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

IGNJATOVIĆ, SRBA

IGNJATOVIĆ, Srba (Knjaževac, 1946), klototristički situacijaš u poeziji, kritici i životu, visoki funkcioner UKS-a. Diplomirao je na Filološkom fakultetu u Beogradu. Sedamdesetih godina se pridružio grupi umetnika koja je verovala da beogradskoj umetničkoj sceni nedostaje *organskija* koherencija između stvaralaca i publike. „Začinjavac“ ovog pokreta bio je Aleksandar Sekulić, autor klototrističkih traktata i projekata poput glasovitih knjiga *Mnogouglo jaje* (1979) i *Prvi znak ludila* (1983). U međuvremenu, Ignjatović je radio kao urednik u *Omladinskim novinama* i *Književnoj reči*. Bio je urednik biblioteke „Pegaz“. Sudbinski je vezan za UKS od 1970. Vlasnik je izdavačkog preduzeća „Apostrof“ i pokretač časopisa *Savremenik plus* (od 1993). Tokom devedesetih godina bio je u drugom ešalonu književnih kadrova ovog udruženja, da bi posle mandata kulturno-kempfera Slobodana Rakitića preuzeo kormilo „srpskog broda“ UKS-a, upravljajući ga kao obalama nemogućeg suživota sa „nejakim“ SKD-om u Francuskoj 7. Od prethodnog rukovodstva, Ignjatović je nasledio odličnu infrastrukturu, kako u zemlji, tako i u dijaspori, te renome esnafskog udruženja sa tradicijom i jedinog uspešnog koordinatora Beogradskih međunarodnih susreta pisaca, koje svesrdno podržavaju Ministarstvo kulture i Sekretarijat za kulturu grada Beograda. Ova manifestacija je već osamdesetih bila nacionalistička bina (o čemu svedoči hrvatski književnik Zvonko Maković u sećanju na Oktobarske susrete memorandumske 1986). Već ranih devedesetih godina, Oktobarski/Beogradski susreti se okreću prijateljskim zemljama u borbi protiv embarga, tako da izbor internacionalnih pisaca postaje krajnje čudan. Sa Srbom Ignjatovićem (i Draganom Dragojlovićem kao većnim savetnikom), manifestacija dolazi do klototrističke nemušnosti, tako da danas umesto ozbiljnog, bar regionalnog festivala pisaca, imamo klototristička druženja od Beograda do Mrčajevaca (i nezaobilazne Republike Srpske), na kojima Ignjatović i Dragojlović svojim „nesvrstanim“ gostima iz Rusije, Kine, Indije Turske, Makedonije i Belorusije pripovedaju o diplomatskoj odbrani Kosova. Na tim međunarodnim turama, dodeljuje se Povelja Morave i ugovaraju prevodi i antologije pisaca UKS-a, kao i moguća putovanja po okolnim zemljama. Zanimljivo je da Ministarstvo kulture Republike Srbije nijednog trenutka nije preispitalo osnovna programska načela ove manifestacije, niti je pokazalo bazičnu upućenost u poslove organizatora. Nasledeni model iz Miloševićevih vremena doslovno je prepisan i nastavljen je sa njegovim finansiranjem. Srba Ignjatović odlično saraduje sa Srbima iz dijaspori, naročito sa onima iz Rumunije, koji mu povremeno uzvrate nekom nagradom (npr. Velika Bazjaška povelja). Autor je više desetina knjiga, među kojima se ističu sledeći klototristički naslovi: *Rašljar* (1989), *Gačući u novi vek* (1993) i *Crv u glavi* (1998) ■

